

LEVELEK A FALURA.

Kedves György,

gondosan elolvastam a leveledet, de megbocsáss, úgy érzem most is, hogy nincs igazad. Ott veszem fel újra a vitatkozás fonalát, ahol legutóbb elhagytuk. Vadszőlős verandádról két dombhátat tudtunk áttekinteni; az egyik a végtelenségbe eltűnő nagy búzatábla volt, persze a bérlőé; a másikon apró csíkok futottak végig, gabonával meg egyéb veteménnyel sűrűn tarkítva: erről a dombról a falu népe várta az egész évi megélhetést.

Nemcsak a két dombhát versenyzett egymással; kifutó cseléded akkor érkezett meg a boltból sok mindenféle holmival és ő is erősítgette, amit kérdésemre magad említettél, hogy nem érdemes a szövetkezetben vásárolni, mert ott csak kevés árú van s a kiszolgálás is rosszabb.

Ezekből az ellentétekből szövődött nagy vitatkozásunk, amelyben te megmaradtál kézlegyintő falusi magyar úrnak, s azt mondtad, hogy a magyar faj problémáján a ti falutokban nincs mit vesződni, ott semmi komoly baj nincs, vagy ha van, az emberek haszontalansága és dologtalansága az oka; a küzdelem miránk vár, városiakra, akik közelebről látjuk és érezzük a nagy ellentéteket, előttünk tátonganak a magyar faj tátongó nagy sebei, míg a falun legfeljebb néhány apró kelevény fakad ki, ami holnapra vagy holnaputánra meg is gyógyul.

Egyben szinte igazat kell adnom neked, György. A nagyváros élete sokkal idegesebb, fogékonyabb a benyomások iránt, mint a falué. Sokszor túloz és mindent szelesebb, hirtelenkedőbb gesztussal végez, mint ahogy kellene. A forradalmakat a nagyváros intézi, a feszítsd meg-et ő kiáltja leghamarább és legváltozatosabban, ma az egyikre, holnap a másikra.

De ezeken az izgó, mozgó hangulathareokon felül vannak azok, akik a magyar faj gyógyulását, a magyar faj védelmét nehezebbnek tartják, mint ahogy azt a vezércikkek hiszik, lassúbbnak, mint ahogy a közhangulat reméli, és mégis sürgősebbnek, mint ahogy azt a legtüremlenebbek is követelik. S ezek úgy gondolják, hogy munkájukhoz igen nagy szükségük van a falu segítségére. Ne ijedj meg, György, nem a városnak szenvedélyesebb hangját akarják kivinni a ti csöndetekbe, csak valami megmozdulást szeretnének látni nálatok is, valami kitartóbb munkát, célokat, amiket magatok elé tűztök és amiket nem hagytok hamar cserben azzal, hogy úgylis mindegy, úgylis hiába minden.

Letiportak bennünket fizikailag, erkölcsileg. A fizikai szenvedést a faluban te jobban látod, mint mi városiak: alig van esküvő, mert megfogyott a legények száma, de hosszú csapatban állnak a községházán a segélyre váró hadiözvegyek. Az iskolátok lassan kiürül, mert elfogy belőle a gyerek; a háború alatt keresztelő is alig volt. Most is kevesebb, mint régen és tíz-tizenkét év múlva riadtan fogtok körülnézni arra a gondolatra, hogy ki kapálja meg a szőlőt. Az erkölesi vereséget a város közelebről

látja ugyan, de nem gondolom a ti szemeteket, György, olyan gyöngének, hogy ti magatok is észre ne vennétek.

Mikor a Tiszán átrepülő román ágyúgolyó beütötte a templomotok tetejét és egyik napon a vörösek, a másikon az oláhok szorongattak, nagyon is élesen, fájdalmasan éreztétek a változást a multhoz képest; kár volna mindezt oly hamar felejtetni. A külső ellenség elvonult, bár véreinket magyar földön kínozza tovább s vergődésünkben előrehaladásunkat ezerféle eszközzel meg tudja akadályozni. A vámsorompók titkos parancsszóra mozdulnak; a saját erdeink tüzfája Erdélyből vagy a Felvidékről akkor érkezik be hozzánk, ha ellenséges népek tetszése ezt úgy akarja. Aggódunk a koronánk sorsán és ha stabilizálásán a félország szorgalma és önmegtagadása dolgozik is, néhány vakmerő zürichi játékos meghiusítja ezt a törekvést. Az áremelkedés a tőzsdére csalja a szegény embert, ahol kockáztatja utolsó néhány ezresét, hogy árcsökkenés idején ijedten meneküljön, otthagynva pénzét a gazdagok még gazdagabbá tételére. Exisztenciák bukkannak fel minden anyagi erő nélkül, s az erkölcsi tartalom teljes híjával és néhány év alatt a hivalkodó dúsgazdagok sorába kerülnek; másfelől olyan egzisztenciák, amelyeknek családjában nemzedékeken, sőt évszázadokon át fejlődött a finomabb erkölcsi érzés, a közügyek önzetlen szeretete és az áldozatkészség, a nyomorúságnak most már közel tíz év óta tartó kálváriája alatt elbuknak, elpusztulnak és nem lép senki a helyükbe, aki hasonló erények csiráit hordaná magában.

Szabad ezt, György, egykedvűen és tétlenül nézni, csak azért, mert ennek a bomladozó világnak a piszka a ti falutokba még nem ért el? Ezért már csak a fény és árnyék lassú eltolódásához nem szokott szemetek még nem tudja észre venni. A kocsjátok kezd megint oly hangos lenni, mint az őszi forradalom szabadosságának az idejében. A földreform, gazdasági bajainknak ez a lassan készülő orvossága elég alkalom és izgató anyag azoknak, akik izgatni és elégedetlenséget szítani akarnak. Négy év előtt azért tört meg nagynehezen a kommunista uralom, mert a falu egy ségesen ellent tudott állani a csábításainak; most a faluban is igyekeznek egymás ellen uszítani az embereket, hogy minél több irigység és gyűlölködés bontsa meg ott is a békét. Nem látjátok meg, György, hogy abban az árfelhajtásban, mely faluban és városban egyaránt tobzódik, a falusi nép pillanatnyi jóléte dacára is csak eszköz, cégér, vagy, ha másként fordul a kocka, bűnbak lesz, amelyre át lehet tolni a felelősség, a nyereszkező vágy ódiუმát.

A falusi nép erre nagyon alkalmas, hiszen kellő vezetés és útmutatás híján a pénzét főlöszlegesen *látja* (pedig hogyan fel lehetne azt használni a birtoka beruházására) s olyan holmikat vásárol érte, amelyek csakugyan kirívók. Ez a baj éppen, hogy ezeket a kirívóságokat a felületes szemlélő könnyen észreveszi, s fejét csóválja a kisablakos parasztszobába bezsúfolt zongorán, vagy a paraszttasszony napbarnította lábára sehogysem illő áttört selyemharisnyán, de nem figyeli meg, hogy ugyanakkor a hadigazdag városi asszonyt újabb gyémántfülbevalók ékesítik és aki tegnap a tömegbe avult ruhában vegyült el, az holnap pompázva dől végig autójának puha vánkosain.

A falusi nép életében a legkisebb változás — akár a szegénység terjedése, akár a jólét magasabb foka — könnyebben szembeötlik; a nagyváros falai közt és egymásnak idegen emberek tömegében a nyomorúság is

könnyebben meghúzódik, de a gyors gazdagodás nem oly észrevehető. Ne esaljon meg legalább benneteket, akik a nép közt éltek, a falu látszólagos jóléte és gondolatok arra, hogy ez múlt dolog — de egyúttal izgató anyag is. Szembeállítja a falu módosabb részét a szegényebb elemmel. A módosabbak nem veletek tartanak, György, és nem a szövetkezettel, hanem a bérlővel és a boltosokkal; a szegényebbek pedig azokon a biztató, csalogató és félrevezető ígéreteken rágódnak, amelyek Budapestről szívárognak ki hozzájuk újságokban és üzenetekben.

A régi patriarchalizmust, mely egykor a földesúr és jobbágy, a mester és legénye közt volt, semmiesetre sem kívánom vissza, mert ez mind a két fél részéről úgy elfajult, hogy mind a kettő csak a jogokat kereste, amelyek e viszonyból az ő javára szólnak, s egyik sem törődött sokat a maga köteleiségeivel. Abban a formában azonban mégis fel kellene támasztani, hogy a falusi úr, aki a nép közelében él, ismeri őt, s van is ráéré ideje foglalkozni vele, a maga számára kötelezőnek ismerje el a nép érdekeivel való törődést, anélkül, hogy ellenszolgálatra, elismerésre vagy hálára számot tartana.

A geszti szövetkezet számadásait éjszakánként vizsgálta át egy magyar földesúr, aki közben Magyarország miniszterelnöke volt és a hadban álló központi hatalmak legnagyobb államférfia. A nappalnak szórakozásra szánt óráiból kérünk töletek néhányat, György, a falu népe számára.

Nem kell, hogy a lelkét mindannak a harenak, széthúzásnak, magát túrtörtetni nem tudó szenvedélyességnek és szándékait ravaszul kendőző számításnak a hangzavarával megtöltsétek, amely a városi életet fűti, de legyen ott mellette józan, higgadt tanácsotok, nehogy eszközé váljék mások kezében.

Nem kell, hogy lemondó vagy önfeláldozó legyen, mint a város küzdelmeinek akárhány hőse és mártírja; tartson ki önzése mellett, de ez az önzés legyen okos, s tanulja meg latolgatni, milyen irányban és milyen eselekvéssel szolgálja csakugyan a maga érdekét. Akkor-e, ha a pénzforráshoz húz, amely várja, hogy minél szélesebb tapadófelületen érintkezzék vele, s aztán mágneses erővel húzza teljesen magához és egészen a maga szolgálatába hajtsa. Vagy akkor-e, amikor a rosszul értett proletárigazságokra hallgat, amelyek pénzben, erkölcsben adófizetővé teszik, függetlenségét pedig alávetik olyan erőszakos pártfegyelemnek, aminő elnyomásról a Dózsával együtt küzdő jobbágyelődjének soha sejtelve sem volt.

Úgy hiszem akkor, ha mindegyiktől tanul valamit, de közben a multak emlékeitől is és csupán ezeknek az emlékeknek a kapcsához fűződik, de minden egyéb köteléket, amely őt természetellenesen más irányokhoz akarja kapcsolni, lehetőleg távol tart magától. Akkor, ha keresi a maga hasznát, a magáét és osztályostársaiét és ebből nem ad dézsmát senkinek, aki a hasznára éhezik. Akkor, ha összetart a maga rajtájával, védi szívósan az igazát, de nem téveszti ezt össze idegenek hamisságával. Akkor, ha megveti lábát a földön, amely a főerőssége és sem magát nem engedi onnan eltántorítani, sem mást abba bele nem bocsát. És végül akkor, ha mindig arra néz, hogy boldogulását eddig a falu adta meg, az táplálta őt és dédapáit századokon át: ha onnan többre vágyakozik is, a saját lábán tegye ezt a lépést és ne a mások munkájával, amivel jobban meg lehet botlani: a maga lábán, de úgy, hogy az egyiket szilárdan tartsa a maga földjén, amíg a másikkal óvatosan előretapogatózik.

Tudod, György — hiszen ezen magad is sopánkodtál —, hogy szinte halálos ágyán fekszik az a társadalmi réteg, amely az országért a legtöbbet áldozott és ideáljaihoz akkor is ragaszkodott, amikor már a nagy vérveszteségtől bukófélben van, a magyar középosztály. Bármennyien akarják is feltartóztatni ezt a hanyatlást, legfeljebb csak töredékeket menthetnek meg belőle, a többséget kérelhetetlenül felőrli a mai rút verseny, amelyben már alul kerültek.

Milyen új rajvonal lép majd az elhullottak helyébe? Honnan ujoncozzák őket, hogy a régieket csak valamennyire is pótolni tudják? Nézz körül és legfeljebb a magyar paraszton akadhat meg a szemed, amelyből a pótlást lehet venni. Sok csiszolás után, de tán keményebb fájút, mint a régi volt. A módosabb paraszt elbírja, hogy egy-két gyermekét iskoláztassa és küzdelmeiben a falu bőségszarújával táplálja, mint ahogy régen az udvari kancelláriában körmölő magyar hivatalnokot is az a hétszilvafás kis kúria eltette, amely a Felvidék hegyei közt, vagy a Dunántúl lankáin egyszerűségéből ki nem vetkőzve tartotta magát. És íme, most ragasztgatja össze családi fészket a házhelyhez jutó zsellér, aki munkás kezét kínálja annak a falunak, amelyből egyesek talán kinőnének.

De kertész is vagy, György, és tudod, hogy mit kell vesződnöd a rózsavadóccal, amíg teljes, nemes virágot hoz. Legyetek mindnyájan, akik a nép közt éltek, dolgos kertészek. A régi kert pusztulóban van, szirmai leperegtek: Töletek függ, hogy az új a magyar nemzeti érzésnek, a tanulni és művelődni akarásnak milyen virágait hozza.

Buday László.